

Landskap: *Skåne* Upptecknat av: *Herman Nilsson*
 Härad: *V. Göinge* Adress: *Stallen box 231 Håselholm*
 Socken: *Stoby* Berättat av:
 Uppteckningsår: *1942* Född år *1877* i *Skånska förs.*

<i>Skånska arfvidet</i>	<i>s. 1-3.</i>
<i>Brunnsgrubben.</i>	<i>s. 3-4.</i>
<i>Bäckahästen.</i>	<i>s. 4-5.</i>
<i>Iskan.</i>	<i>s. 5-6.</i>
<i>Skogsvä el. skogsvan.</i>	<i>s. 6-8.</i>
<i>Ljud om vätterna vid husbygge.</i>	<i>s. 8-9.</i>
<i>Maran.</i>	<i>s. 9-10.</i>
<i>Necken, strömkarlen.</i>	<i>s. 10-11.</i>
<i>Badning.</i>	<i>s. 11.</i>
<i>Öknarna.</i>	<i>s. 11-12.</i>
<i>Vassel.</i>	<i>s. 12-13.</i>
<i>Spöke o. spökt.</i>	<i>s. 13-15, 17.</i>
<i>Frammanas vilt.</i>	<i>s. 15.</i>
<i>En gåst och ett vassel.</i>	<i>s. 16-17.</i>

ACC. N:R. M. 8117: 1-29.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Vätter.	s. 18-20.
Gästablöss.	s. 20-21.
Drahar.	s. 21.
Olycksrosen ö. offerbål.	s. 22-26.
Skvatt-kvarnarna i Göttinge	s. 26-29.

Jag vill tala om midsommarfirande med majstäng,
och midsommarfirandet förr än nu, har för min syn på Engen
en stor skillnad på midsommarfirandet ifrån 55 år tillbaka
i tiden som jag har godt minne av.

Midsommar, som ju var ju då som nu de största högtider
vi har på året. På landet avslutade arbetet vid 4 eller 5
tiden på eftermiddagen skulle arbetet då upphöra. Innan för en halv
mens ålder sedan hörde man älderstigna människor tala om S:t.
Thomas festen "vilket visar att den gamla danska benämningen på
midsommarhelgen ända in i senare tider levat kvar.

Bar på min hemort i Båkingstöv vid stationens samhällets
hotellet gårdsplan restes varje midsommar den varande majstäng
en lång rak grönstäng, ekstöv bands i girlander runt hela
stäng. Under glada upptåg och livligt samtal skedde
bekransningen, pigorna från varje gård i byn hade bundit
en krans bundna av ek och björkrevir, med inslag av olika
blommor och där pruntrade de högsoxapionerna, när kransarna
bundits fast, de största vidaste fästes nederst och så efter varandra

2)

ACC. N:R. M. 8117: 2.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

de mindre upp mot toppen, och överst i toppen den blågula fanan, varefter slängen med starka och förfarna händer blev upprestad med ett samfält rop. Sedan dansades ringdans kring slängen, sedan fortsattes dansen på en i gården varande loga, ända till tjusan dag. Man dansade dels ringdansar, dels och andra danser till musik av någon närvarande byspelman vi hade en gammal fiolspelare benämnd Per Park, spelade tillsammans med sin son som bläste klarinet, också var där en mälledräng från Skultorpsmälla som var styv harmonika spelman, och spelade vid danser. Spriten var ju lätt att komma åt, och på hotellet serverades den s.k. "bisen" så ut på natten var modet uppe, gångra blodet kom i sprutning, och många gånger kom slagsmål igång, nu var där kommit folk från flera byar ikring, så ifrån min barndom var det sällan någon midsommar kunde gå utan slagsmål.

Älla skulle vaka in midsommar de äldre gick upp från en höjd några fattigas tillsammans kokte kaffe som dracks med dopp, och gubbarna de flesta hade gerna en flaska med sig, så de kunde få en göta, och så kom sommaren bättre i gång, och om deras från gången tid, och hur ungdomen då soade sig.

3/
och då hade de haft soligare än de ha nu, och starkare va de, och kunde då, ^(sluss) det hörde jag många de ätelse besätta, och allt detta går igen i tiderna.

De unga flickorna sågte också blicka in i framtidens bok. Medelst plockande av nio olika blommor, där ibland de s.k. mid-sommars örter, "mesommars urter", "friska blommor", skulle de kunna kätma sig till huruvida man blev gift eller inte. Man hade att lägga samma blommor under sin huvudkudde. Toro de vid uppvaknandet ännu friska och välbehåtna var detta ett godt tecken. Särme var det om de blivit sönderkramade och visnade. Vidare trodde man sig i drömmen under det man sov på dessa blommor, få uppenbarelse om vilken ens hjärtas utkorade skulle bli.

Brunns gubben:

Det har i alla tider varit en skrämselfigur att skrämma barnen att de inte hängde på brunnskaran, eller gick för nära de öppna källan som voro mest befärliga på landet, där som var en källadra murades upp med sten i kring den, vid torp och stugor var på många platser

en källa där många boplatser hämtade sitt vatten ifrån, att de sätta in en skärm i barnen att de inte skulle titta ner i brunnen för då fick de se brunngubben, merendels var där en skäppig gubbe tillrätta, och tittade ned i brunnen på samma gång, och hans spegelbild såg de, och då den uppgjorde fantasien och den hastiga rädslan, och finge inte tid att nogare se efter vem som spegelbild de såg, och då modern sade där såg ni brunngubben gå nu inte förräda brunnen, så spakades brunngubben. Men där var fler gubbar, såsom källare gubben och de voro nog sådana som sätte respekt i barnen en mörk källare var barns fasa, och jag vet också de föräldrar som mot olyckliga barn sätte dem i några minuters källarearest, men det var sträng besträffning för barn med klara nerver punda laga skada för livet.

Bäckahästen!

I bäckar och åar var den tillfamnades, i sjöar var sjöså en annat väson. Bäckahästen är många sägner om den. Utmed Stånåsen låg ett torp kallad "juga torpet" rens med för en fem år sedan, ett torp under Spölleröds kungsgård. En torpare som ägde torpet hade bäckahästen i sin tjänst när han behövde honom reste han i betulet då kom bäcka-

härten och han körde jorden med honom, men han fick hava honom på bestämda timmar, och det betydde han hade ett horn hängde honom under på vinden så ingen annan kunde få fatt i det. En sägen om en vit häst som gick på bet på en äng utmed ån där kom några pojkar som tyckte att hästen såg så vacker ut, och de gick för sig att de skulle upp och rida på honom, och där placerade sig pojkarna, och hästen blev allt längre så att fler kunde få plats, då kom en pojke till sist som sade, "Kors i Jesu namn ett sådant trykthäst," då kastade hästen alla pojkarna i marken och ut i ån så vattnet försade ikring honom, och hade han inte kommit till sist och såg att han var ovanlig i längden och yltrade de orden med Jesu namn, för då miste hästen sin makt över dem när Jesu namn nämdes. Denne historia omtalades i min barndom.

Också historier om att bäckhästen gått ibland betande hästar på ångar och mårar har blivit parerade med bäckhästen och fått föt efter honom, och blivit särskild uppmärksam avkomma, men sen uppväxela har de haft en särskild ätra efter simmande vatten, och visat sig oroliga.

Älskan.

I min barndom minns jag de gamla sade när älskan gick då "Erdonar"

blinden då tyckte de det. "Tors vigge" om talades de gamle att de
kittat i grusgraver det var flintyxor. de äldre i min barndom om talade
att Tor hörde mä bockarne när det fördömdes, de kallade äskan också
för "gommen", när äskan gick, "gommen går", gommen å skog
regnes efter äskan, kallades "gommerna säjfr". För äskan satte en
våldig respekt i de gamle, så när äskan gick då togs de religiösa
böckerna fram, och då lästes i psalmboken eller Luthers psaltar,
men när äskan var över kom den vardagliga människan tillbaka
Skogs-sä "eller Skogsman"

Skogs-säet var skogens dämning. Folket att det var fallna änglar
i djävulens tjänst. Ett delade att leda människorna i den ondes värld, sätta
i bergen sjöar, ärar skogar m m. Och i den gamla katekesen stod en
vers, för "Väcken och lumar och skogsä bevara oss." Skogsman om talas
alltid i kvinnogestalt män hade sett henne som en förförande dämning
fram till var hon växer men i ryggen var hon ihålig som ett
baktråg, de som kom i hennes närhet blevo förvillade och såkade
vilde i skogen, en gammal kvinna bodde i Fläckeholm närhet
hon var född i Ballingsstörs skog där hennes föräldrar hade

ett hemman så hon var född med skogen, och den blev hon trogen
 Till sin död här hade hon plockat i skogen hela sitt ^{liv} så hon strövalde
 sommar och höst igenom markerna, så frågade jag henne en gång
 om hon inte sett skosman, ja men ha ja så sade hon, en gång då jag
 henne, hon stod "ve ått sörje land" där va gött om förbär = (som ett barn)
 ja gick förbi henne, men ja kände henne inte som nån fru, tyden sa
 gick hon, naur hon va kommen om bid ifran, sto hon gäbed i värd
 o grinade, ja tänkte inte möjs fru ad, men sin naur ja skulle
 gå därifrån sin kunne ja inte komma igen haur ja va, men
 sau fram ja ihu mors or som hon sajt naur du gaur i
 skoen o blir förvillad, sau ta bara tröjjan au de o värm
 den, o ta den fru utkrängd, o da gjorde ja o sin sau ja haur
 ja va, sin ha ja gjort da naur ja gaved i skoen, det var
 hennes egna ord, hon har berättat för mig. Som de gamle
 sade var det säkraste medel mot att bli förvillad i skog och
 mark: En gammal man omtalade han sett skosman
 han såg ved en kärrkant vid Ottarpi have = (en mindre
 bokskogs backe) och kammade sitt hår, och det var långt och

grönt på färger, en gång hade hon sett henne hon kom från Skär-
sesäds sjön, och gick mot Ollarys sjön, och när hon kom närmare
så blev hon så lång så hon stredade över gärden=(gärdsgårdar) som
ja bräme över vin träjsko.)= som jag bräme över en träsko.
En hade träffat skosman i skogen, som den vackraste flickan
hon sett och hon blev försälskad i henne, och älskade henne, (som de
sade han låg hos na) sedan när hon gått från hon ^{varit} kommit ett
stycke bort i skogen, skrattade hon till så det gav eko i skogen,
Och sade, ja så har jag väl aldrig för lusat en kristen själ sjöfört.
Men hon svarade, ja så har jag då inte legget hos fan för
iheller!

Bland hallucinationer som man får se på
dessa till.

Och bland en del säson vid husbyggen hördes om rätter hur där
arbetades med olika arbete där högg och där slops med med trä-
slubbor när de drev ihop plemkorna. Men vill vi tänka lite ^{på} dessa
trähus de byggde på våren när vartorken började att gösa sig kinn-
bart, så om natten sjönk plemkorna ihop och det blev ett smällande

i de uppbyggda Torrnummen och gav eko i den stilla vasmatten.

Maran:

Var mycket om talad på landet: äldre ^{liken} den höll mycket till bland hästarna i stallet, om mätarna voro hästarna oroliga och drängarne hade sina sängplatser i en avskild kammare in till stallet, den str. drängkammaren, när de väcktes av att hästarna voro oroliga så var deras uppfattning att maran var på dem, och om masgonen var manen många gånger treflätad, och det hade maran flätad var uppfattningen. Men jag har haft befattning med hästar i min ungdom, men aldrig kommit till att se manen flätad, men väl kunde den vara ihopsnodd i låtor, men äldre sanningssentiga personer påstod att manen var så väl flätad, och var fläta omsnodd med en Egelsträng och mycket abbebt att få dem upplösta. Ett bot mot maran var att de satte en spegel över den hästen som var mest ansatt, och den irriterade maran.

Maran gick på folk de hände en tyngd som sullade upp åt sig, och de kunde inte vakna, och låg der någon i samma rum och börde när den marische låg och slöte ut artikulerade ljud, och den kallade på honom så han vaknade, då släppte maran honom.

En dräng som låg ensam i sin drängkammare blev tidvis anförlad i sömnen av maran, och alltid föreställde han sig att det var en vacker flicka som låg över honom men han kunde inte vakna, så gick han ett steg av en flok, att väl tillstänga alla små hål, utom om där var ett hål i väggen, så skulle han ha en propp tillrättat och hålet skulle vara i närheten av sängen, så om han kunde vakna när maran anförlade honom skulle han tvivelslösa sätta proppen i hålet och så skulle han få se vem maran var, och en gång när han var anförlad av det nämnda vaknade han till, och tvivelslösa sätte han proppen i hålet i väggen, och vad såg han ja det var en flicka från byn som gick som mara, och blev också gift med henne och hon visste inte om att hon var på sådana utflykter, "och hennes gu mor hade kallat henne lå". Så berättade en äldre kvinna det för mig.

Fecken, Strimkatten!

Med fassar och vattenfall var necken hållplats, där många spelman av necken inspirerats och lärt många låtar "neckens jockar," och necken stämde deras fioler. Flgutstorgs mölle dräng.

hörde många gånger neckens musik, ifrån sin mällekammare spelade han neckens lutan, men stundom upphörde necken att spela när mälledrängen störde in, så om talade mälledrängen sin erfarenhet om necken.

Badring

Den seden vid badring att så fort som de kom upp ur vattnet så i hast tog de skjortan och mässan på sig, den som blev sist och inte blev färdig att få det på sig blev benämnd efter kensdelen på det feminina könet. Denna seden var vanlig i min barn ålder, nu är den seden borta.

De sexuella namnen på könsdelarna florerade mycket förr på landsbyggen i min hemby hade de gamle bönderna s. k. Öknamn om det på de manliga könsdelarna, och även av de kvinnliga var en och annan som fick vackra namn, en fast som fick feminint könsdelnamn, men det var en som en dålig kast, inte resolut eller kvicktänkt, en och annan hus eller bondgård hade också kommit att få otäcka namn, och det fulaste var att det pågick efter på de efterkommande, ny ägare fick det vackra namnet.

Och det fick hänga efter, och barnen ^{de} fick ^{der} utstå föresas i skolan och sedan i det allmänna livet. Ja vill ^{man} fog säga att ^{han} har ^{en} lyfpling verkat till ett bättre, man för sällan skänks yttras bland folk, det är nu i det mästa borta.

En del kvinnor av den gamla skolan brukade när de blevo ovän med någon och de inte kunde vinna föresvara sig på annat vis, så upp med fjöden och viste ändan, och blev de inte belåtna så vände de sig om och så fick de se hurudana de såg ut på framsidan.

Wassel

De gamle berättade att en del människor hade varsel med sig detta var en särskilt mycket för bland landsbyggdernas folk, en lantbrukare varstodde de sina hemma när han var i anslutande sig djölv ovetande, då en stund innan han kom förande eller gående hem, kom han körande hörde de vagnens rullande och hästarnas trappa in på gärdelen och sedan stanna vid trappan, gick de ut så var där ingen, men en stund efter kom han körande på samma sätt som de först förut, de kunde höra när han kom körande förste gång om han var rykter eller onykter, de där hemma voro så vana vid detta

Så de sade när de hörde det första, nu är han här snart det hör vi.
Min mor berättade att vid den tiden som min far han drunknade
i Ottarps sjön vid vinterfiske så hörde hon hans slag i köket och
bars till dörren men ingen kom in, då med det samma öppnade hon
dörren men där var ingen, då fick hon en aning att där var någonting
hände honom.

Spöke och spöketra.

I minna barnår var allmän tro på spöke, och när någon avlidit
då gjordes anordning att den döde inte skulle gå igen, när liket
bäddades skulle likvätnet gömmas undan till den döde skulle försas
iväg till kyrkogården, när likskaran voro körda kastade en av de
hemnavaresande ut det undansatta likvätnet, ett medel som var
effektivt att hindra den döde kom hem, de strödde ut några timplor
hvärs över likvägen ett stycke ifrån gård eller hus, då kom de spöket
framme men ej längre.

En äldre kvinna berättade att i unga år tjäna hon i Loka Norra
Sanelby socken, hon skulle med två i sällskap gå till Näs by
genom en skog de skulle ^{gå} var en gångstig över ett färr där någon gick

Från, där var lagt flata stenar att gå på, de två flickorna voro komna över och gick i bredd, berättelsen var baklänges då vände en av de flickor som gick före sade till henne som var efter, skita dig för du möter en huvudlös gubbe åt stigen, men hon såg ingen, och hon blev på natten så sjuk för hon talat om det hon som varnade, skulle inte sagt något för än hon sov en natt.

En äldre man berättade ett fall av gengångare, som fader till honom, berättat. Kände personen berättade att han en mörkas natt hem åt vägen mellan Fårstorp och Lammalstorp.

Före sig åt vägen såg han en det märkliga en kvinnan som väckte hans uppmärksamhet, var att hon mycket likade en för några år sedan död sockenkvinnas, kallad Balla. Ett stycke fram åt vägen var en grind, och när hon kom fram till den öppnade hon den ej, men ^{str}han kom fram till den, stod hon vid den andra sidan. Då han gått igenom grinden, sade han i sin häpnad: "Det är ju Balla". Men i det samma fick han en knuff åt bröstet, och hon försvann. Och han kände en smärta på bröstet, och ett rött märke som var där en tid efter sedan gick det

15)

ACC. N:R. M. 8117:15.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

det bodde av sig själv. Min mor tyckte i sin ungdom på en gård i Pärninge Hälseda socken. Där var en dröng som följade der som heligt, och han hade ord om sig, att han kunde bli mer än vanligt, som folk uttryckte sig om dem, som de trodde sysslade med mystiska ting. De ville påstå, att han ägde förmåga att frammana vilt till vilken plats han ville ha det, men en ägde sin samning, att han var en styv skytt, och det vill inte så lite säga i Göringe på den tiden. Min mor berättade, att en gång de talade om jakt, han hade sagt: "Jag kan gå ut på vedbacken och sätta en träklycka, och om en stund skall där komma ett rådjur." Det blev överenskommet. Och han gick ut och satte en klycka i marken, och det dröjde inte länge för än där kom ett rådjur, och det sköt han. Var han ute och vandrade en mörk kväll, så om han ville ha hjas till att vägleda sig med, så kom där en jussken som följde honom hem. En svart hund kom många gånger in på gården, och då fick han göra den sällskap ut på markerna. Den hunden kom alltid nattetid.

En annan berättade, att han ägde ett hemman i Görja socken

Och en gång en kväll kom en svart hund in på hans gård och sprang in i hans vedbod. Han sade: "Den hunden får ut," och han sprang ut och in i vedboden och ködde ut hunden. När han fått ut den och kommit in, slog asken i vedbodens närhet.

En gäst och ett varsel

De äldre höllo mycket moga på att när de voro ute närläta och färdades ^{na} vägar, att hålla sig på vänster vägham. Om än vägen många gånger ej var så god att färdas på, så drogo de sig för att gå över till höger vägham, ty de påstodo ^{att} om spöken voro och färdades, så kunde de möta dem där eller komma vägen för dem, och det kunde hava ~~menliga~~ menliga följder.

Min far omtalade en gång, att då han var ute och gick på en väg en lugn stilla månsjuss kväll han var obetänksamhet, och kommit över på höger vägham. En kall vind kom och drog förbi honom, och på samma gång fick han ett slag på kinden, men såg ingen människas i närheten, och kinden svulnade som om han fått utslag. Det kallades av de gamle för att de mött en gäst.

En gång var nämnde berättare på ett lantställe och arbetade,

och där var en äldre man, som hade undantag på gården och bebodde ett rum, som vars fönster var ut mot Trädgården. Som berättaren omtalar var han en kväll, sedan det var mörkt, ute i Trädgården och gick. Vid det fönster som nämnde undantagsman hade sitt rum såg han ett vitt stort kläde hänga, som liknade ett den tidens brukliga bärtäcke. Tre dagar därefter dog den gamle undantagsmannen. Det var ett varsel sade berättaren.

Spöket i Hallaröllen!

I Bättelåsa by i Stoby socken, där en välväl stenbro leder över över Åman, låg för flera år tillbaka en kvam vid det dåvarande vallen fallet. Fallet blev rivet, när ån kanaliseras. Kvamen hade varit rivet långt innan. Kvamen kallades Hallaröllen, och bondgårdens som låg intill, ägdes av möllaren. De äldre omtalade, att det spöcade så rysligt där. Folk hade sett vita skymar i möllan och ute i vallen fallet samt i gården, särskilt i postalen. Det skulle härleda sig från, att en kvinna på gården vid natt- vardsgång tagit oblaten ur munnen och gömt den med sig hem samt sedan givit korna av den för att de skulle trivas bättre.

När hon var död, gick hon igen och varje natt var där hon bländ afjuren och oroadt dem.

Ja, viddskenehen var stor bland folket för över femtio år sedan.

Övernaturliga jorshäsen de s. k. vätter.

De räknades såsom husens goda väsen, de gamle vore rädda för att någon skulle förglömma sig och slå ut något vinn på marken ~~marken~~, men istället om de sett var de hade sett Enkian så slog du ut en skvätt mjölk där, det tyckte de om, de bodde under golvet eller i uthusen, det var ej alla som stod i åtnjutan de att få se dem, dem som vore födda en Söndag skulle hava mer förmåga att få se de jorshäsen Enigen.

En vätter historia.

En vätterkvinnas: (de vore mycket de folken) kom in i bondgårdens där de bodde och frågade om de kunde få låna lite kär, för de skulle hava bröllopp i dag. Frinnan frågade var de bodde: Vi bor i ett logow, och vi skall hava brölloppet i ett Stogis- (brygghus) och klokken tolv om middag skall vi gå tvärs över gårdens och dit, hela bröllopsstassen, får jag se dem sade bondkvinnan ja det skall du få.

Såde vätterkvinnan. Fåra middag kom en vandringsman och bad om lite mat, kvinnan tog en stöl och satte på gården och bad honom sitta och gav honom en skål mat, för hon ville vara närvarande för att få se brudföljet, och klockan tolv kom brudföljet från loggkåpet på väg mot bygghuset tvärs över gården, före red spekmännen på små hästar, och efter kom brudskaran och in i bygghuset, efter en stund kom de tillbaka, och då gick en liten vätterman bort och kastade sitt vatten i mannen skål som han tömt, men det såg han ej. Efter brudskaran, men kvinnan såg allt ihop!

Får mor skall ge er en röd kjol istället

Det var i ett bondhem i Prämnings i Hälsö socken. Föräldrarna voro på arbete om dagen, och barnen voro ensam hemma. Ur en av bondstugans väggfasta bänkar, som utgjorde familjens sängplatser, kom en dag från ena gaveln upp små barn och lekte med stugans barn, och de hade så trevligt med dessa små. Får föräldrarna på kvällen komma hem, omtalade barnen för dem, att de haft så roligt tillsammans med barn som kommit ifrån omtalade plats. Så en tid därefter kokade kvinnan vatten och slog hon i bänks-

gavets, där barnen kommit ifrån. Några dagar därefter när barnen voro ensamma hemma kommo dessa förut omtalade barnen upp ifrån bänkens gavel och voro illa skällade. Så sade de till stugans barn: "Ja er mor gav oss en blå kjol men vår mor skall ge er en röd kjol istället!"

Och några dagar därefter brann gården upp.

De gamle hade en fördom att aldrig slä ut något varmt på marken, ty det kunde skada vällarna!

Det är en historia min mor berättade för mig, och hon hade hört den från sina föräldrar, det är av de s.k. generations historier.

Gastabloss:

Managen måsäg att gastabloss, var en sorts gästlar vilka sedan gamla tider här brukat fara fram. Eller var det en "landtmätare", som mätet fel och sedan var dömd att ända ett dommedag där fara.

Veten skapen har för länge sedan på ett fullt naturligt sätt förklarar dessa. Men de äldre voro inte tålta att övertyga de hade levt så länge och sett så många gästlar och visste vad det var för någga, som fick efter döden som ^{de} levat, Jhersemän och oräddvisa lömsmän. Som de efter döden sett kommande körande ut vägarne med deras

vagnhästar som de åkte efter i löstiden, men nu i mycket vildare
fart hästarna frustade och elden grästrade under hjulen när de foro
fram, sådana hade de gamle sett sina avlidne feresmän, när de
kommit till en annan plats.

Drakar.

I form av rödglödgade betmonar, uppehöll sig vid sådana
ställen, där stora skatter lågo fördolda, en och annan av de gamle
hade grävt ned sina skatter i jorden på de platser där de med säkerhet
voro förvarade och så satte de ett mystiskt väsen att vaka över det.
Grävde man i högar eller kummel nattetid kunde lätt inträffa, att
en elytte uppenbarade sig, spruckade eld vida omkring. Eller när de
hade fått penningskistan synlig sett ett egen dom skjuts komma
rösande, och sagt några ord, för tycke skulle de vara, om de skulle
färdas på att få upp jordagodsset, och var de inte det så spöke kistan
djupare ned. Eller kunde de få se en närmaste gård stå i ljuset
låga, och då sprang de från kistan, och när de ^{kom} närmare eldsvådan
så var det bara en synvilla, och när de då gick tillbaka till
fyndplatsen, då hade kistan spunkat ned och var inte synlig.

Olycksrosen och offerbål

Under äldre tider var det en sed i Göringe såväl som i en del andra delar av landet, att på en plats, där en person av våda omkommit man uppförde ett bål av ris och tvistar. Sedan tillkom det var och en som kom åkande eller gående förledes förbi en dylikt plats, kasta en sten en tvist eller något annat föremål på bålet ifråga. Det finnes många dylika offerbål i Göringebyggen, ehuru en del av dem, som inte på länge blivit underhållna, nästan borta och på så sätt försvunnit. En olyckshändelse, ett hastigt bortryckt människoliv, var för våra gamla fäder den löften, att den människan hade ej kunnat beseda sig för döden, så som den som dog en naturlig död hemma hos de sina.

I Triggasjö by Fårstorp socken var utmed en mindre väg i ett träd fast ett träkors, till minne av att i dess närhet hade en man en natt omkommit.

Utmed Långdägen Kristianstad - hälselösa är två minnesmärke över förolyckade. I Göringe by är en stentavla uppsatt i Sjögårdsgården till höger om vägen mot Hälselösa, derma stentavla

är en meter hög, en halv meter bred, med ett finhuggat kors o fält under det, i korset är följande inskrifning inhuggen.

Här föll äboen Sven Nilsson på n: s Igraberga av en vagn och och dog den 18/1 1885. född den 20/8 1817 Davids. p. s. 39. 5-6.

I närheten av Böinge handelsbutik är en mindre stenlärta till vänsida om vägen med följande inhuggen läsning.

Herrensägare. Per Turesson, från Norsa Härra föddes den 3 februari 1803 här död den 22 Dec 1886. Det var också genom olycksbändelse.

På vägen mellan Böinge och Blöby utmed länsvägen i närheten av en bondgård, är en uppkastad hög och om den lever en traditions-historia, som vi hört från många platser i lika stil, men det är en minnessägen jag vill här redovisa.

Sägnen har omläat att en tysktblockgjutmästare slagit ihjäl sin gesäll där i vredesmod, över att gesällen gjutit för mycket silver i tysktblocken. När gesällen groovingde blocken, hörde den därav ändå till Höpenträmmen. Från blockgjutaren hörde tonerna av samma blocken, och förstod att gesällen smält att för mycket

Silvers däri. Uppretad häröver begav hon sig iväg att träffa gesällen som gjudet blocken, på vägen mellan Böinge och Stoby mötte hon den inlät ordt anande gesällen som var på återresa. Utan vidare slog han därför ihjäl denne. Låtmogen uppskastade ett båt, vilket allt sedan dess fått ligga kvar, inlokaliserat av alla vägfarande som där kommit förbi. Men även i Ö. Böinge har man visat sitt deltagande med utlödnar som å färdevägar genom olyckstjänstgör om kommit i de å flera ställen inom härades förekommit dylika uppsatta minnesmärken. Om dessa blivit uppsatta av den omkomna anförvandten eller av ortsbefolkningen är ej godt att säga, Trots är dock att det varit det senare. Ett dylikt minnesmärke bestående av en tavla av ekhå fäst på å en fyrkantig ekstolpe i tavlan inskurna bokstäver angivande den dödes namn namn samt födelse och dödsdag genom olyckstjänstgör, den fanns för ett 50-tal år sedan vid sidan om vägen något söder om Haraberge gård, där förbisesande ofta viltkastade stenar eller andra saker. Vid detta minnesmärke omnämnades vid bemälda tid att det där ombring "spöande" förbipasserande personer vilka naturligt färdades där förbi hade de såsom de uppgäva sett underliga saker,

vilka dock först efter dömmen fingo omnämas.
På kystvägen mellan Håstveda och Broby innan man kommer
till Håstveden, där vägarna mellan Ousby och Håstveda skär varandra,
har ä en numera födelt flera varit fastsatt ett kors, med ett bår
nedan för. Enligt en uppgift skall en prästman här för ett par mans-
åldrar sedan blivit mördad och plundrad.
Längre ned mot Broby utmed "vilo böge tien" var vid tiden
om vägen ett bår där en dräng genom att hästarna skenat och han
där slagit ihjäl sig ett bår där blivit uppkastad.
På det i an vid Wittsjö, där Gustav II Adolf säges ha varit utsatt
för drumbringstolycka, bruktade allmogens kasta stenar. En stor
samling firmas därstädes. Vid lagvallen sticker de upp över ytan.
Sedan med offerbår samt deras underhåll numera alldeles utdöd.
Det är endast en eller annan av de äldre, som fortfarande äga
de från gamla tider befrästa någon uppmärksamhet.
Som av ovannämnda förnär har under tidernas lopp olycksöändelser ä
färdvägar de som nu förekommit, oaktat de då var annat än snälla
förskaffningsmedel. Men över dessa händelser hava blivit satta

26)

ACC. N:R. M. 8117:26.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

mennesmärken för att bevaras: hägkomst samt komke också för att stå för andra resande, som varningsstoder.

Skvatt kvarnarna i Göringe:

Göringebygdens rika tillgång på åar och bäckar gav upphovet till en mängd små kvarnar, de sk. skvattkvarnarna, här och var i byggen. Så gott som varje bonde var för sin egen möllare. Dessa bäckar vittna för våra betydligt vattenrikare än nu, därav av saktlig förklaring. Mellan Båtingslöv och Tockarp fanns en sådan bäck intill vägen vid denna bäck var en skvattkvarn, och ett mindre "låg" bäcken kallades flödebäckten ett bevis att bäcken hade varit en rik vattensträka en bred vattenfärra som flötats trä i, den bäcken kallades "flöda bäcken" (en bäck som flötats trä i) "flöda trä benämndes" på almågespråket "flöda träij" genom vatten uttorkning och utdöring är denna bäck blott ett dike.

En bäck som kom från en liten "göl" skogsjö madsjön eller benämnd mosjön i skogen utmed landsvägen mot Fårstorp från Båtingslöv ringlade sig en vattenfärra, som innan en större kanal blivit grävd från nämnda sjö som seldom tog vattnet från nämnda bäck.

Som innan var så vattenrik och erbjöd rika vattenfall där var också på en av dessa vattenfall en stuvastuvarn uppbyggd. I de trakter där en bäck flöt igenom flere skiften och befintliga fall voro tillgängliga togs de i bruk så varje bonde hade sin lilla kvarn. En eller två stenar och så en liten kvarnkammare med en eldstad där möllaren kunde taga igen sig, men det forbröde nog ett noga tillsyn. I dessa kvarnar tillbringades många mörka och kuschiga höstmåttar, ännu kuschigare därigenom att belysningen var så primitiv. Ofta hände det, att mjölnaren stannade till under kvarnens gång - och vaknade vid det osade brännet. Kvarnen hade gått varm. Trollslern och mystik gömdes också i dessa kvarnar. Det hände såhunda ofta, att möllaren vaknade vid, att kvarnen stod stilla. Han fann då att kvarntomten - kvarnen höll sig naturligtvis med sin egen tomt - stod och höll fast kvarnhjulet. Efter en del prattanden lerande, varvid man måste lova tomten lite andra god saker, släppte han sitt tag. Och kvarnen var åter igång. Och där var de de möllare som stod på så god fot med sin tomt, så han gjorde allt arbete, och det räknade bra till för derne möllare.

Mången möllebrång har också vid nationets brus och kvarens
slummer hört mäcken spela sin polska. Möllebrången, som naturligt-
vis varit musikalisk och kunnat hantera en fiol, har spelat efter
och på så sätt lärt sig nya melodier, som sedan blivit till danser
med långt liv. Kompositören har varit okänd, men melodierna
leva än i dag.

Skvallerkvammar började att försvinna på 1830-talet. Sedan
byggdes vattenkvammar med horisontalt liggande anel, överfallshjul
och underfallshjul. Men de mindre av dessa ~~en~~ försvann så
snarligen, för att lämna plats för större kvammar.

Vid Torrestorpsån i Väseda fanns för ett 30-tal år sedan en
liten kvam Väseda mölla, eller "Peters-mölla" som den kallades
efter mjölnaren Peter Hohn. På den plats, där kvarnen låg,
finns nu en fabrik för tillverkning av tappelbolmar.

Längre upp vid än låg Präbocka möllan, vilken ägdes av
Ehrenborg på Hovdala. Längre upp vid än ligger
Sandåkra mölla, som alljämnt finns kvar ehuru ingen kvarn-
drift äger rum där. Den kallades Mathsons mölla.

29
I Sandåkers by fanns en mindre kvarn vid en bäck, som kommer från en liten sjö vid Lsmoarp. Vågar längre bort ligger Djupadals mölla. Den kvarn, som på sin tid ägdes av den bekante naturläkaren "Kloge Jens" (Sandåkers Jenssen.) den kvarnen är ännu i drift. Den har tre par stenar siktsverk o.s.v. och det finns gott om mölla:

Tiden före jul var alltid en bräd tid för kvarnarna, som måste hållas i gång dygnet om. Långväga skjutsar brukade vänta vid kvarnen till dess de fick möllan med sig hem. Man samlades i kvarnkammaren där var varmt och gott, och där diskuteras dagens händelser. Ofta fanns det något kvickhumor, som kunde komma med något skämtsamt. För man sedan från hem hade man alltid något nytt att berätta som man hört i "møllan". Att föra till møllan var närmast ett nöje: